



*Original Research*

## **The Process of Forming the Meaning of Marriage and Family Life from the Perspective of the Middle Generation: A Grounded Theory Study**

Somayeh Arab Khorasani <sup>1\*</sup> 

<sup>1</sup>Assistant Professor, Department of Women Studies, University of Religions and Denominations, Qom, Iran. (Corresponding Author) [s.khorasani@urd.ac.ir](mailto:s.khorasani@urd.ac.ir)

### **Background & Purpose**

Investigating family changes and extracting its indicators is an important field in family studies. This can be examined from different perspectives, including the study of evolved areas from a generational perspective. According to Mannheim's definition, generations are formed around a common theme and have a shared experience of the phenomena around them (Mannheim, 2010: 452). A change or different interpretation of the same subject will create a new generation, leading to a different understanding. A study of this understanding separately and comparing them in the next step can reveal the evolution of understandings in the field of family and provides an objective image of it for family researchers. Investigating family life from the perspective of different generations can reveal the trajectory of differences and similarities in the formation, maintenance, and dissolution. Based on its methodology (grounded theory), this research seeks to discover the process of family life meaning-finding from the perspective of a specific generation, which is called the middle generation in this study.

Focusing on the experience of this group is because the experience of each generation has its own characteristics in understanding family life and requires focusing and discovering its dimensions. The examined generation is the middle generation, which contains specific information on how attitudes toward the family and its issues change. They are the last people to have a stable family life with the farthest possibility of separation. According to the above introduction, the present study aims to

"study the process of forming and understanding the meaning of marriage and family life from the perspective of the middle generation."

### **Method**

The present study is a qualitative study using a grounded theory approach. With the possibility of both analyzing qualitative data and theorizing, this method offers a more comprehensive approach than other methods. Participants are all men and women in Tehran with a history of more than 30 years of marriage. The emphasis on the 30 years of marriage is because the generation in the intended meaning of this study is formed during this period. Based on the logic of purposive sampling, first, an exploratory study started with a sample of individuals, and after the emergence of new categories and concepts, it extended for various participants to cover emerging aspects. The number of participants until the theoretical saturation was 21 people (10 men and 11 women) in the age range of 58 to 74 years. Participants had multiple children in different sexes. The education level ranged from without education to a master's degree. They have experience of one to three marriages and separation, with different occupations and over 30 years of marriage.

The data collection instrument was a semi-structured interview" The study's main question was experience and understanding of people about marriage, family life, and what provides the basis for this understanding. Following this question, the conditions and factors that led them to such an understanding were explored. The interviews were recorded (average time 45 to 60 minutes), and the memo technique (researcher's analytic notes) was used (Strauss and Corbin, 2015, 120). According to Silverman's recommendation on the agreement between the coders after the coding and extracting the semantic units by the researcher, another researcher was asked to encode the transcriptions. At this stage, the number of sub-categories was reduced, and the number of abstract categories was increased. This means that in the early stages of open coding, the number of codes and primary concepts was over 150. After reviewing and removing commonalities by other researchers, 27 general concepts were obtained and presented in the paradigm model.

### **Results**

The occurrence of fundamental changes in the way of entering, managing content, and leaving the family institution indicates the difference in the view of marriage and family between the present generation and the middle generation. This study aimed to understand the process of forming the meaning of marriage in the "middle generation" who are on the border of their and their parents' experience of lasting marriages and early, multiple arrivals and leaving with new reasons. The results indicate the core category of "Safeness of tradition" and the two sub-categories of "Sacred credential" and a "clear way of life". Given these



categories and from the perspective of this generation, family life is a transparent image, in which it is only necessary for a person to be in her role position and to go through the path that already exists. In this path, there is no need for individual creativity or being an active actor in presenting a specific personal story, and individuals fulfill their obligations to society and the next generation by following their ancestors' way of life. This finding represents the establishment of middle-generation family life based on a clear pre-existing picture, making it possible to compare the semantic changes of family life from the new generation's perspective (in future studies).

### **Discussion and Conclusion**

The findings indicate that living in the age in which the middle generation lived occurred in the light of safeness of tradition: in the security of something sacred and a clear way. In this way of life, marriage is a natural and possible thing (Azazi, 2001: 145) and does not require a decision. To demonstrate his being an adult, a person needs to enter the family and become an adult by fulfilling her duty towards the institution of religion and society. The public image of the tradition as passed down from previous generations is a roadmap that has gone through a period of trial and error and can adequately meet society's goals and needs. This strategic map, which does not leave a question unanswered and occupies individuals' minds as much as possible (Giddens & Pierson, 1998: 128), is so important that any violation or risk of distorting it is confronted by a reaction from the collective conscience. Living in the atmosphere of tradition condemns everything that seeks to disrupt the balance and removed it with neglect or punishment (Segalan, 2001). A person who refuses to marry or is unable to perform family duties (marital or childbearing issues) will be rejected from this institution and will be replaced by another person (Segalan, 2009). In this way, human beings' living space and mental breath remained less changed, and people continued to live in a pre-existing history and passed it on to the next generation as unchanged as possible. The above-mentioned image of living in tradition resulted from the importance of structure vs. actor and (Fatehi and Ikhlesi, 2012: 118; Abdi, 2014: 33). People in the context of tradition considered themselves the only agent of this situation. People in this unquestioned situation were more concerned about performing tasks correctly than thinking. They also ignored "themselves" in the circle of family affiliation in favor of preserving family identity (Abdi, 2014: 33).

### **Ethical considerations**

This study has been done in compliance with human research ethics.

**Funding.** The present study was done without any financial support.

**Authors' Contribution:** Somayeh Arab Khorasani was the corresponding author and had the total contribution

**Conflict of interest:** This research does not directly or indirectly conflict with interests.

**Acknowledgements:** I would like to thanks the Women and Family Research Institute.

## References

- Abdi, A. (2014). *An introduction to research in family sociology in Iran*. Tehran: Ney Publishing.
- Ezazi, S. (1997). *The sociology of family with a Focus on the Role, Structure, and Function of the family during the Contemporary Period*. Tehran: Roshangaran Publishing and Women's Studies.
- Fatehin, A., & Ekhlasi A. (2012). Women's social discourses in the paradigm of tradition and modernity; a study 18-40-year-old women in Shiraz. *Ma'rifat-i Farhangi Ejtemaii*, 3 (11), 101-122.
- Mannheim, K. (2010). *Essays on the sociology of knowledge*. (Majidi, F. Trans.). London: Routledge & Kegan Paul (Original work published 1952). Tehran: Ney Publishing.
- Segalen, M. (2009). *Historical anthropology of the family (Elyasi, H. Trans.)*. Tehran: Ney Publishing. (Original work published 1986).
- Segalen, M. (2009). *Sociology de la famille = Historical anthropology of the family*, Translated: Hamis Elyasi, Tehran: Markaz Publication (text in Persian).
- Strauss, A.L., & Corbin, J.M. (2015). *Basics of qualitative research: techniques and procedures for developing grounded theory (Afshar, E. Trans.)*. Thousand Oaks: Sage Publications (Original work published 1998).



## فرایند شکل‌گیری معنای ازدواج و زندگی خانوادگی از منظر نسل میانه؛ پژوهشی داده‌بنیاد

سمیه عرب خراسانی\*

### اطلاعات مقاله

تاریخ دریافت: ۱۳۹۹/۰۸/۲۸  
 تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۰۲/۰۵

### چکیده

ازدواج مقدمه ورود به نهاد با قدمت و دیرپای خانواده و میزبان زوجین در طی حیات تأهلی آنان است. داوطلبان ورود به این نهاد دیدگاه‌های متفاوتی تحت تأثیر عوامل گوناگونی چون تجربه زیسته، جنسیت، سنت و مذهب دارند که تصور خاصی از ازدواج به‌عنوان مقدمه و از زندگی خانوادگی به‌عنوان حیات تأهلی در ذهن آنان ایجاد می‌کند. علاوه بر این عوامل، تحرکات نسلی نیز در معنادهی به ازدواج مؤثر است. وقوع تغییرات بنیادین در نحوه ورود، مدیریت محتوا و خروج از نهاد خانواده بیانگر تفاوت نگاه به ازدواج و خانواده در میان نسل حاضر و نسل پیشین است. این پژوهش با هدف فهم فرایند شکل‌گیری معنای ازدواج در "نسل میانه" انجام شد که در خط مرزی تجربه ازدواج‌های بادوام خود و والدین‌شان و ورود و خروج‌های زود هنگام، متعدد و با دلایل جدید فرزندان‌شان قرار دارند. مشارکت‌کنندگان این پژوهش کیفی به شیوه نظریه داده‌بنیاد (سیستماتیک)، زنان و مردان تهرانی با تجربه تأهل و طول مدت ازدواج حداقل سی سال هستند. تعداد این افراد تا زمان تحقق اشیاع نظری ۲۱ نفر است. نتایج بیانگر مقوله محوری معنابخش امن سنت و دو زیر مقوله مقدس اعتباربخش و رویه روشن زندگی است. مطابق این مقولات زندگی خانوادگی از منظر این نسل تصویری روشن است که در آن تنها لازم است فرد در جایگاه نقشی خود قرار گرفته و ادامه‌دهنده مسیر از پیش موجود باشد. در این مسیر نیازی به خلاقیت فردی یا کنشگری فعال جهت ارائه داستان فردی خاص نیست و افراد با ادامه مسیر زندگی گذشتگان تعهدات خود نسبت به جامعه و نسل آینده را انجام می‌دهند. این یافته بیانگر بنای زندگی خانوادگی نسل میانه بر مبنای تصویر روشن از پیش موجود است که امکان مقایسه تحولات معنایی زندگی خانوادگی از منظر نسل جدید (در مطالعات آتی) را فراهم می‌کند.

نوع مقاله: پژوهشی اصیل

### واژگان کلیدی

نسل میانه، ازدواج، معنا، نظریه داده‌بنیاد، خانواده.

### ارجاع به مقاله:

عرب خراسانی، سمیه. (۱۴۰۱). فرایند شکل‌گیری معنای ازدواج و زندگی خانوادگی از منظر نسل میانه؛ پژوهشی داده‌بنیاد. *مطالعات زن و خانواده*، ۱۰ (۳)، ۱۴۶-۱۲۷. Doi: 10.22051/jwfs.2022.34013.2578

## مقدمه

بررسی تحولات خانواده و استخراج شاخص‌های آن از حوزه با اهمیت در مطالعات خانواده است. این امر از مناظر متفاوتی قابل بررسی است و از آن جمله بررسی حوزه‌های تحول یافته از منظر نسلی است. نسل‌ها مطابق تعریف مانهایم<sup>۱</sup> حول موضوع مشترکی شکل می‌گیرند و تجربه مشترکی از پدیده‌های اطراف خود دارند (مانهایم، ۱۳۸۹: ۴۵۲). تغییر یا تعبیر متفاوت از موضوعات مشترک ایجادکننده نسل جدیدی خواهد بود که فهم متفاوتی را رقم می‌زند. مطالعه این فهم به نحو مجزا و در گام بعدی مقایسه آن‌ها می‌تواند تحول فهم‌ها در حوزه خانواده را آشکار و تصویر عینی از آن را در ذهن پژوهشگران این حوزه ایجاد کند.

ازدواج راهکاری تأییدشده برای تشکیل زندگی خانوادگی و سبب ایجاد هویت سومی از زن و مرد با تعبیر ما در چارچوب نهاد اجتماعی خانواده ایجاد می‌کند (برگر و کلنر<sup>۲</sup>، ۱۹۶۴). خانواده در حال حاضر دچار تغییراتی در سطح ساختاری (عینی) و فردی (ذهنی) است. از جمله تغییرات ساختاری می‌توان به حوزه ارتباطات، تحصیل و اشتغال با برش جنسیتی (افزایش حضور زنان)، شهرنشینی و مناسبات آن، پیشرفت فناوری و افزایش اوقات فراغت اشاره داشت (آزاد ارمکی، ۱۳۹۵، صادقی فسایی و عرفان منش، ۱۳۹۵؛ قانع‌راد، ۱۳۹۶؛ لیبی، ۱۳۹۳؛ منادی، ۱۳۹۴). به دنبال این تغییرات نحوه نگرش افراد به هویت فردی و خانوادگی و تصمیم ورود و خروج به خانواده نیز دچار دگرگونی‌هایی شده است. در این وضعیت فرد دیگر خود را در موقعیت مکانیکی و نقش‌های تکلیفی جنسیتی نمی‌یابد. درحالی‌که پیش از این تکلیف نقشی زنان و مردان پیش و پس از ازدواج تا حد زیاد روشن بوده است (گیدنز و پیرسون<sup>۳</sup>، ۱۹۹۸). در شرایط فعلی به واسطه درهم‌ریختگی مرزهای نقشی و هنجارهای راهنما تصمیم‌گیری نقشی دشوار شده است. زنان و مردان جوان با ایده‌هایی در خصوص زندگی مشترک و نقش‌های جنسیتی ازدواج می‌کنند که نظیر آن در نسل‌های پیشین نمود بارزی نداشته است (عرب خراسانی، ۱۳۹۸).

بررسی زندگی خانوادگی از منظر نسل‌های گوناگون می‌تواند سیری از تفاوت‌ها و مشابهت‌ها در خصوص شکل‌گیری، نگهداشت و از هم گسست را آشکار سازد. این پژوهش به تناسب روش منتخب خود (روش داده‌بنیاد) در پی کشف فرایند معنایابی زندگی خانوادگی از چشم‌انداز نسل خاصی است که در این پژوهش نسل میانه خوانده می‌شود. تمرکز بر تجربه این گروه از افراد بدلیل آن است که تجربه هر نسل ویژگی‌های خاص خود در فهم از زندگی خانوادگی را داشته و نیازمند تمرکز و کشف ابعاد آن است. این نسل را می‌توان در بردارنده اطلاعاتی از شیوه تغییر نگرش‌ها نسبت به خانواده و مسائل آن دانست. این نکته آنان را آخرین افرادی قرار می‌دهد که زندگی خانوادگی با ثبات و با دورترین احتمال جدایی را

<sup>۱</sup>. Mannheim

<sup>۲</sup>. Berger & Kellner

<sup>۳</sup>. Giddens & Pierson



داشته‌اند. باتوجه به مقدمه گفته‌شده، پژوهش حاضر در باب "بررسی فرایند شکل‌گیری معنای ازدواج و زندگی خانوادگی از منظر نسل میانه" و در پی فهم فرایند شکل‌گیری معنای ازدواج و زندگی خانوادگی آنان انجام خواهد شد.

### مرور مفهومی

زوج خانواده نهادی با اهمیت و دارای سه کارکرد مهم و اصیل بازتولید نسلی (پاسخ به نیاز جنسی و تولیدمثل)، بازتولید ارزشی (جامعه‌پذیری و انتقال ارزش‌ها) و ایجاد محیط امن و باثبات عاطفی است. خانواده در تاریخ خود دوره‌ای را با ثبات طولانی و با حداقل گسست گذرانده‌است، اما اکنون به گونه‌ای عینی و ذهنی تغییر کرده‌است. این تغییر سبب‌شد خانواده به‌عنوان جزیره ثبات، تبدیل به مکانی شود که مسائل متعددی حول آن شکل می‌گیرد (ملکی و همکاران، ۱۳۹۴) و سه بعد نهادی، کارکردی و اعضای آن را متحول می‌کند.

ردیابی و مطالعه تحولات خانواده از سه منظر مذکور، به دو مفهوم زیربنایی سنت و مدرنیته رهنمون می‌شود. گیدنز معتقد است خانواده نهاد سنتی در جهان مدرن است که براساس مناسبات سنتی ادامه می‌دهد؛ درحالی‌که دو بعد کشمکش‌گران و کارکردهای آن تحولات مدرن را تجربه می‌کنند. زنان و مردان در حالی تجربه تحولات جنسیتی و ایجاد نظم نوین جنسیتی (مدرن) را از سر می‌گذارند که خانواده نماینده نظم قدیم (سنت) است (بهنام، ۱۳۵۷). سه کارکرد عمده خانواده نیز در پی این جدال دیگر مختص به خانواده نبوده و در نهادهای رقیب خانواده قابل دستیابی شده‌اند؛ چنانکه فرزندان خارج از ازدواج بدنیا آمده و جامعه‌پذیر می‌شوند و روابط عاطفی در همبازی یا روابط گذرا، هرچند با کیفیتی متفاوت از خانواده، بدست می‌آیند.

دو بستر مهم سنت و مدرنیته، خانواده را به دو نوع سنتی و مدرن تقسیم می‌کند. سنت بستر ایجاد و ادامه بقا خانواده در دوران مدرن، مفهومی کمتر مطالعه شده (گیدنز، ۱۳۸۷: ۶۰) و بستری است که خانواده بر اساس قواعد و هنجارهای آن تشکیل و ادامه حیات می‌داد. سنت را با ویژگی‌هایی چون تکرار (گیدنز و پیرسون، ۱۹۹۸)، جمع‌گرایی (سگالن<sup>۱</sup>، ۱۳۸۰: ۲۳۵)، تک‌جنس‌محوری {مردمحوری} (لوید<sup>۲</sup>، ۱۳۸۷)، سن سالاری (علی‌احمدی و پوررضا کریم‌سرا، ۱۳۹۲: ۱۴)، بی‌نیاز از خودآگاهی (شرابی، ۱۳۸۵: ۵۶)، اعتماد به تقدیر (گیدنز، ۱۳۸۷: ۵۹) و ادامه دادن مسیر از پیش موجود (قنادان، ۱۳۶۹: ۶۰) تعبیر کرده‌اند. در چنین تعریفی زنان و مردان وارد نهادی از پیش موجود می‌شوند که قواعد راهنمای جزمی دارد؛ هنجارهای راهبری که در فرایند جامعه‌پذیری جنسیت به آن‌ها آموخته می‌شود. حمایت‌های فرهنگی، اقتصادی، حقوقی و دینی از

<sup>۱</sup>. Segalen

<sup>۲</sup>. Lloyd

نگهداشت خانواده و داغ ننگ طلاق نیز در ثبات آن مؤثر بوده است. این نوع از خانواده بیشتر در میان افراد نسل میانه وجود داشته است.

برخلاف سنت، مدرنیته بر تجربه متحول مدام استوار و خود را در ضدیت با سنت تعریف می‌کند (تورن<sup>۱</sup>، ۱۳۸۰: ۴۵)؛ نوآوری، فردمحوری، برابری، حاکمیت بر سرنوشت و جنسیت در دنیای مدرن به معنای آموزه‌های فرهنگی، تجویزی و قابل تغییر است که معنایی مخالف با تطابق جنس و جنسیت در سنت دارد (بک<sup>۲</sup>، ۱۳۸۸: ۱۷۴). نتیجه این تعارض حضور کنشگران اجتماعی مدرنی است که هنگام ورود به زندگی خانوادگی در تنظیمات سنتی آن با مشکلات متعدد مواجه می‌شوند. این نوع از خانواده اغلب در میان نسل حاضر رواج دارد. مطابق آنچه در تعریف نسل از منظر مانهایم اشاره شد و تأثیر مهم سنت و مدرنیته در ایجاد تجارب مشترک، معنای خانواده در این نسل با نسل میانه تفاوت دارد.

این پژوهش با توجه به این تغییرات و تحولات مفهومی از ازدواج و زندگی خانوادگی میان دو نسل، در پی بررسی فهم نسل میانه و یافتن نشانه‌های فهم این نسل است. به نظر می‌آید در نگاهی ابتدایی می‌توان فهم نسل میانه از زندگی خانوادگی را وامدار وفاداری به سنت و شاخصه‌های آن در زندگی خانوادگی فرض کرد؛ فهمی که در تعارض با تعبیر مدرن از زندگی خانوادگی قرار دارد.

### پیشینه پژوهش

در پژوهش حاضر که بر دریافت تجربه نسل میانه تأکید دارد، معنای ازدواج در نسل‌های مختلف محل نظر است. از جمله مفاهیم حساس این پژوهش آن است که معنای ازدواج در نسل میانه متفاوت از نسل حاضر است. بنابراین، مرور پژوهشی این مقاله در پی بررسی پژوهش‌هایی است که وجود این تغییر را به نحوی مطالعه و شاخصه‌های آن را گزارش کرده‌اند.

چابکی (۱۳۹۲) در بررسی رابطه نگرش به طلاق و کارکردهای خانواده به تغییرات نسلی و مفهومی در زنان اشاره دارد. این تغییرات شامل کم‌رنگ شدن نقش اقتصادی مردان در خانواده، کاهش بعد خانوار، تضعیف نقش عاطفی خانواده، تغییر تلقی از طلاق و معیارهای ازدواج است. چهار حوزه مذکور به نحوی اساس زندگی در نسل‌های پیشین بوده‌اند و تغییر آن‌ها به تغییرات معنایی در شکل‌گیری خانواده خواهد انجامید.

رسولی، نوایی‌نژاد و ذاکر (۱۳۸۷)، در بررسی شباهت یا تعارض رابطه الگوهای ارتباطی زوجین جوان و والدین آن‌ها نتیجه می‌گیرد میان این مؤلفه رابطه مثبت وجود دارد. ثبات روابط والدین تأثیر مستقیم بر ثبات روابط فرزندان آن‌ها در زندگی تأهلی دارد. این پژوهش معتقد است که ثبات رابطه زوج جوان

<sup>۱</sup>. Touraine

<sup>۲</sup>. Beck





تحت تأثیر کیفیت رابطه والدین آن‌هاست. نتیجه آنکه اگرچه والدین این نسل زندگی طولانی داشته‌اند، اما عدم وقوع جدایی به معنای باکیفیت بودن آن زندگی نبوده‌است.

آماتو و دیورا<sup>۱</sup> (۲۰۰۱) در بررسی تغییرات میان‌نسلی مربوط به ثبات خانواده به عبارت Intergeneration Transmission of Divorce به معنای تأثیرات بین‌نسلی طلاق اشاره داشته و معتقدند تأثیر طلاق در میان نسل‌ها ادامه خواهد داشت. به این ترتیب یافتن دلایل و تغییرات حاضر و تفاوت آن‌ها با نسلی که ازدواج پایدار داشته‌اند جهت حذف تأثیرات مخرب طلاق محل تأکید است.

بوث و ادواردز<sup>۲</sup> (۲۰۰۸) در بررسی تغییرات مربوط به ازدواج و کیفیت خانواده اشاره دارند مشکلات زناشویی والدین سبب می‌شود فرزندان نتوانند رفتاری درست و مطابق رویه‌ای ثابت انجام دهند چراکه والدین آن‌ها قادر به حمایت و کنترل کافی فرزندان خود نیستند.

در مقام جمع‌بندی نهایی می‌توان اشاره داشت پژوهش‌های اشاره‌شده اغلب بر تغییر نگرشی زنان تأکید داشته و مردان غایب آن هستند. نوشتار حاضر در پی پرکردن این خلأ پژوهشی با تمرکز بر دیدگاه زنان و مردان در موضوع زندگی خانوادگی در نقشه پیشینه پژوهش انجام می‌شود. بررسی دیدگاه جنسیتی در خصوص زندگی‌های باثبات گذشته علاوه بر تکمیل بعد جنسیتی، بر فهم زندگی نسلی تمرکز دارد که تجربه زندگی‌هایی با دوام حداکثری را داشته و در حال مشاهده تحولات در زندگی نسل بعد نیز هستند.

### روش پژوهش

پژوهش حاضر از نوع مطالعات کیفی و با استفاده از روش نظریه داده‌بنیاد<sup>۳</sup> صورت گرفته است. این روش با قابلیت دوگانه در امکان تحلیل داده‌های کیفی و نظریه‌سازی رویکرد جامع‌تری نسبت به دیگر روش‌های ارائه می‌کند. مشارکت‌کنندگان این پژوهش کلیه زنان و مردان تهرانی با تجربه و طول ازدواج بیش از ۳۰ سال است. تأکید بر طول مدت ازدواج سی سال به دلیل آن است که نسل در معنای مورد نظر این پژوهش، در این مدت زمان شکل می‌گیرد.

براساس منطق نمونه‌گیری هدفمند، ابتدا مطالعه اکتشافی با نمونه‌ای از افراد شروع و پس از آشکار شدن مقولات و مفاهیم جدید به سمت مشارکت‌کنندگان گوناگون و متفاوت جهت پوشش جنبه‌های نوظهور ادامه یافت. تعداد مشارکت‌کنندگان تا زمان اشباع نظری شامل ۲۱ نفر (۱۰ مرد و ۱۱ زن) در دامنه سنی ۵۸ تا ۷۴ سال، بدون تحصیلات تا کارشناسی ارشد، تعداد و جنسیت فرزندان متعدد، تجربه یک تا سه ازدواج و جدایی، در شغل‌های مختلف و مدت ازدواج بالای ۳۰ سال است. ابزار گردآوری اطلاعات «مصاحبه نیمه ساختاریافته» بود. در این میان پرسش اصلی مطالعه، تجربه و درک افراد از ازدواج، زندگی خانوادگی و آنچه زمینه این فهم را فراهم می‌آورد قرار گرفت. در پی این پرسش شرایط و

<sup>۱</sup> . Amato & Deboer

<sup>۲</sup> . Booth & John

<sup>۳</sup> . Grounded Theory

عواملی را که آنان به چنین فهمی رسانده بود مورد کنکاش بود. پژوهشگر برای ثبت مطالب به ضبط مصاحبه پرداخته (متوسط زمان ۴۵ تا ۶۰ دقیقه) و از تکنیک مورد تأکید این روش تحت عنوان یادداشت‌برداری تحلیلی استفاده کرده است (اشتراوس و کوربین<sup>۱</sup>، ۱۳۹۴، ۱۲۰).

این مطالعه برای تأمین اعتبار (روایی) مبنی بر آنکه محقق همان چیزی را می‌بیند که با واقعیت تجربی منطبق است و نیز برای دیگران (مطلع و متخصص) آشکار است (فلیک<sup>۲</sup>، ۱۳۹۵). از استراتژی «کنترل توسط مشارکت‌کنندگان» استفاده و به دنبال مطلوبیت بازنمایی مفاهیم و مضامین به دست آمده بوده است. در واقع، پس از رسیدن به مرحله کدگذاری نهایی، نتایج حاصل در اختیار مشارکت‌کنندگان قرار گرفت و از آن‌ها خواسته شد دریافت خود را ابراز نمایند.

"توافق میان کدگذاری"، جهت دستیابی به پایایی در مطالعات کیفی مورد نظر قرار گرفت. جهت افزایش دقت در مستند کردن مطالب، در کنار یادداشت‌برداری توصیفی و ضبط صدای مشارکت‌کننده از یادداشت وقفه‌ای برای ثبت کلیه حوادث استفاده شده است. همچنین با توجه به نظر سیلورمن<sup>۳</sup> مبنی بر توافق میان کدگذاران بعد از کدگذاری و استخراج واحدهای معنایی توسط پژوهشگر از پژوهشگر دیگری خواسته شد به کدگذاری متن‌های پیاده شده بپردازند. در این مرحله از تعداد مقولات فرعی و جزئی کاسته و به تعداد مقولات انتزاعی افزوده شد. به این معنا که در مراحل اولیه کدگذاری باز تعداد کدها و مفاهیم اولیه بالغ بر ۱۵۰ کد بود که پس از بررسی پژوهشگران دیگر و حذف مشترکات به ۲۷ مفهوم کلی ختم و در مدل پارادایمی ارائه شد.

### یافته‌ها

در فرایند تشکیل مدل نظری در باب فرایند شکل‌گیری معنای ازدواج در نسل میانه، مطالعه دقیق گزارش آنان به ظهور پدیده مرکزی "امن سنت" انجامید. امن سنت برآیندی از زیرمقوله‌های مقدس اعتباربخش و رویه روشن است.

**پدیده مرکزی: امن سنت؛** به احساس امنیت و ثبات ناشی از رعایت قواعد و هنجارها اشاره دارد. در این مسیر خانواده نهادی مقدس است که ارزش و اعتبار هویتی = نقشی به فرد می‌دهد. در سایه این امنیت رویه روشن زندگی ادامه می‌یابد. در این فضا فرد تشکیل خانواده را امری بدیهی و فاقد پیچیدگی دریافت می‌کند.

کد ۱۰: "چون خواهر و برادرانم همه ازدواج کرده بودن و اینکه شنیده بودم سنت پیامبر صل الله علیه و آله و سلم بود."

کد ۱۱: "طبق سنت پیامبر صل الله علیه و آله و سلم دختر هرچه زودتر ازدواج کند بهتر است. نمی‌دانستم ازدواج یعنی چه، اما زندگی خوبی داشتم."

<sup>۱</sup> . Strauss & Corbin

<sup>۲</sup> . Uwe Flick

<sup>۳</sup> . Silverman



**شرایط علی:** ازدواج در میان زنان و مردان نسل میانه به‌عنوان **نمایشی از بزرگ‌سالی** است. بزرگ‌سالی مفهومی کیفی و غیروابسته به سن و بیشتر به بحث زیست مربوط بود. این رویه با برشی جنسیتی به فرد مذکر عاملیتی جهت درخواست یا نمایش تمایل به ازدواج را فراهم می‌کرد.

کد ۱: "خودم تصمیم به ازدواج گرفتم. از خاله‌ام خواستم دختر خواهرش خواستگاری کند. پسر هم از سربازی امد مجبورش کردم ازدواج کند."

**بزرگ‌سالی** مرحله‌ای است که فرد را از محدوده خانواده جدا می‌کند. اگرچه زوج جوان در محل اقامت خانواده شوهر زندگی می‌کردند، اما اختیاراتی داشتند. این حوزه خصوصی محدود او را از شخصی مأمور انجام فرامین دیگران مهم به عامل مستقل اجرای سنت نیز تبدیل می‌کرد.

کد ۴: "من هنوز ۴ ماه تا سن قانونی فاصله داشتم که ازدواج کردم و به اطاقی به خانه مادر شوهرم رفتم."

کد ۵: "آن زمان بیشتر مستقل بودن مدنظر مردها بود: داشتن زن و خانواده."

در امر ازدواج **ادامه‌دار بودن حرکت پیشینیان** مهم بود. این امر چنان بدهاتی داشت که فرد از وقوع آن غافلگیر نمی‌شد و افراد تصمیم‌گیرنده (والدین یا دیگران مهم) نیز در این فرایند نیازمند تفکر خاص نبودند. اگرچه سلامت جسمی و عقلی فرد محل اعتنا جدی بود، اما چنین نبود که به جهت این نقص، فردی از حوزه ازدواج خارج شود. به‌نظر می‌رسد در این حرکت دنباله‌دار، تنها زن و مرد بودن زیستی کافی بوده و دور از ذهن نبود که افراد حتی در عدم تناسب جسمی نیز به ازدواج یکدیگر درآیند. چنانچه کد ۲۱ در مورد ازدواج زن سالم و مرد نابینا اشاره دارد:

کد ۲۱: "جاری من همیشه می‌گفت: باغ به این بزرگی، غوره نصیب ما شد، شهر به این بزرگی، کوره نصیب ما شد."

**کم‌سالی دختران آماده ازدواج** با قیم قانونی و پس از آن محافظت نسبی از دختر تا زمان بلوغ انجام می‌شد. دخترها معمولاً از پس از سن قانونی شرعی که نه سال است حتی باوجود عدم رشد عقلی و قابلیت تشخیص درست مسائل با مسئولیت قیم ازدواج می‌کردند.

کد ۱۶: "زمان ازدواج من آن قدر کوچک بودم که روی صندلی پام را تکان می‌دادم و عاقد گفت که این دختر را عقد نمی‌کنم. قیمی برای من پیدا کردند و به‌جای من بله گفت. دو سه سال بعد بچه‌دار شدم."

کد ۱۳: "اگر دختری از سن ۱۵ می‌گذشت نگران بودند که ازدواج نکرده. پدر شوهرم دختر ۲۱ ساله داشت خیلی ناراحت بود به این و آن می‌گفت."

مسئله دیگر در ازدواج **نشان‌دار ماندن در زمان و فرزندآوری** است. فرزنددار شدن برای افراد به حدی مهم بود که از آن به‌عنوان دلیل ازدواج نام می‌بردند. افراد جهت ادای سهم خود در زنده نگه‌داشتن سنت، به ایجاد نسل دیگری اقدام می‌کردند. فرزندان علاوه بر نیروی کار اقتصادی، حاملان سنت در آینده نیز لحاظ می‌شدند. اهمیت آموزه‌های مذهبی نیز در این امر تأثیر داشت.

کد ۱۵: "همسر دوست داشت تعداد مسلمان‌ها زیاد شود. در کنار این مسئله پسر داشتن نیز از افتخار بود و من هم تمایل داشتم."

کد ۲: "ما حاصل ازدواج را بچه‌هایمان را دیدیم. احساس کردیم این بچه‌ها بعد از ما پناهگاهی ندارند. به‌خاطر همین بعضی چیزها را نادیده گرفتیم. باید بسازیم تا بچه‌ها دچار سرنوشت بدی نشوند و زیر سایه پدر و مادر باشند."

از آنجاکه فرزندان در شیوه‌ای شبیه به والدین خود پرورش می‌یافتند تعداد زیاد آن‌ها زحمتی غیر معمول برای والدین نداشت. در کنار این مسئله، نبود آموزش تنظیم روابط زناشویی و بی‌اطلاعی زنان نیز بی‌تأثیر نبوده است.

کد ۲۰: "اصلاً آموزشی در این زمینه نمی‌دیدیم. اصلاً نمی‌دانست زن هم باید آماده باشد. گذاشتن خودمان تجربه کنیم. من یک ماه بعد از ازدواج حامله شدم."

کد ۱۳: "من شب ازدواج باردار شدم. تا ۱۹ سالگی چهار شکم زاییدم. معنی جلوگیری را نمی‌دانستم." **عوامل زمینه‌ای:** ازدواج در زمان مشارکت‌کنندگان این پژوهش معمولاً با نزدیک‌ترین فرد در **جغرافیای آشنایی** صورت می‌گرفت. مهم‌ترین دلیل این امر شناخت فرد و مهم‌تر از آن خانواده بود. خانواده مهم‌ترین عنصری بود که افراد برای ازدواج از آن انتخاب می‌شدند. سخت‌گیری‌ها نیز اغلب در حوزه طرف انتخاب شونده صورت می‌گرفت. مردان با شروط کمتری برای ازدواج پذیرفته می‌شدند و در اغلب موارد حتی استقلال اقتصادی آن‌ها نیز مورد بحث نبود حتی در برخی مواقع شهرت داشتن به روابط غیر معمول (مشروب‌خواری، الواتی، موارد مخدر، بدخلقی و...) نیز مانع رضایت خانواده دختر نبود چراکه ازدواج سبب تغییر رفتار مرد می‌شد؛ رخ دادن یا ندادن این مسئله نیز به‌کفایت یا بی‌کفایتی زن نسبت داده می‌شد.

کد ۳: "همسرم دختر عموم بود. خانواده برایم بیشتر اهمیت داشت اینکه چطور و کجا بزرگ شده." کد ۱۳: "امید داشتن مرد کارهای بدش را ترک کند و خوب شود، اما اگر هم ترک نمی‌کرد باز هم می‌ساختند. شوهرم بیکار بود و اهل شراب و کاباره ولی بعد از ازدواج اونا رو ترک کرد. شوهر خواهرم اما درست نشد. پدرم چون شوهر مو دیده بود فکر می‌کرد اونم درست می‌شه."

آنچه بستر چنین شیوه‌ای از ازدواج را فراهم می‌کرد تهی بودن اندیشه‌ها از جایگزین بود. معیارهای انتخاب تکرار شونده، محدود و تغییر اولویت آن تأثیر چندانی در اصل روند ازدواج ایجاد نمی‌کرد. معیارها اغلب سلامت خانواده، معیارهای مذهبی و اطمینان از سلامت اخلاقی بود. زیبایی اگرچه برای برخی افراد مهم بود، اما نکته قابل توجه آنکه برای هیچ‌یک از مشارکت‌کنندگان مسائلی از قبیل تنهایی، رشد و پیشرفت شخصی و... مطرح نبود. ازدواج امری شدنی و با هر فرد در دسترس صورت می‌گرفت. اندیشه از مسائل پیچیده نیازمند تفکر و تصمیم‌گیری فارغ و انتخاب‌ها در روشنی روش‌های از پیش موجود صورت می‌گرفت و از والدین به فرزندان منتقل می‌شد.

کد ۴: "زمان قدیم منبر زیاد بود و خانواده‌ها مراقب جوان‌ها بودند و کسانی مثل من که تنها بودیم با دوستانی که زود ازدواج می‌کردند بودیم."



کد ۱۶: "ما به بزرگ‌ترها احترام می‌گذاشتیم. جرئت نداشتیم حرف بزنیم. به خواهرم گفتن خواستگار داری. خواهرم شانه بالا انداخت کتک مفصلی خورد. نباید جواب می‌داد."

کد ۱۳: "شوهر خدای دوم و خدای زمین بود. اگر می‌خواستم کاری کنم به شوهرم می‌گفتم. ما از مادر، مادر شوهر و از شوهر که خیلی بیشتر حساب می‌بردیم."

مسئله دیگری زمینه‌ساز ازدواج **نیاز شخص به معنادار شدن** بود. فرد نیاز داشت جایگاه خود را در دیگر نقش‌های اجتماعی بیابد: زن و شوهر شدن، پدر و مادر شدن. محقق شدن این نقش‌ها فرد را در موقعیت عامل انتقال سنت قرار می‌داد. در این وضعیت فرد خود را نسبت به هدفی والاتر از صرف ازدواج می‌یافت. این حوزه‌ای بود که فرد خود را در حیطه امر مقدس اعتباربخش می‌یافت:

کد ۲: "ازدواج یک تعهد بود. ما هدفمند بودیم زندگی مشترک را شروع کنیم. کلمه طلاق را زشت می‌دانستیم و دوست نداشتیم بکار ببریم. هدف از ازدواج، بچه و تلاش برای بچه‌ها بود."

کد ۱۷: "اگر عیاش و زنده بود بهتر از بیوه‌گی بود. زنی که شوهر ندارد صیقل ندارد. با اینکه کار خودم داشتم ولی باز جای خالی شوهر را احساس می‌کردم."

آنچه مراحل پیش را بی‌پرسش پیش می‌برد رسوب فرمان‌بری است. فضای سنت امکان پرسش، تردید و تأمل در زیست صیقلی را از بین می‌برد. دامنه اختیار سنت تاحدی است که نامایمات زندگی به نفع حفظ سنت و مخدوش نشدن امنیت آن در ذهن افراد جامعه و فرزندان تحمل می‌شد، اما سخن از جدایی نبود.

کد ۱۱: "رسم این بود هر چه می‌گفتن ما نقشی نداشتیم. فکر می‌کنم به خاطر اینکه تجربه بیشتری داشتن. چشم و گوشمان باز نبود که بخوایم حرف بزنیم."

کد ۱۳: "دخترها خیلی می‌ترسیدن. خیلی زود ازدواج می‌کردن عقلشان کامل نبود می‌ترسیدن حرفی بزنن. مادرها باید همه‌چیز را یاد می‌دادن: از قناعت تا شوهرداری."

**عوامل مداخله‌گر:** عوامل مداخله‌گر ساختارهایی هستند که افراد را وارد نسخه از پیش موجود زندگی می‌کنند. همان‌طور که پسر یا دختر بودن به سمت شیوه خاصی از ترتیبات و مناسبات هدایت می‌شود، تشکیل خانواده نیز نسخه‌ای از پیش موجود دارد که فرد وارد آن می‌شود. عاملیت فرد بسیار محدود بود. سن ازدواج، انتخاب، معیار انتخاب، طرف پر معیار و کم معیار، روابط زناشویی، تعداد فرزندان و تکالیف جدی‌تری چون ریاست خانواده همگی از پیش موجود و به افراد آموزش داده می‌شد. این مسائل اغلب در حین اجرای نقش والدینی و همچنین آموزش اصول اساسی (چون صبوری، فداکاری، انعطاف‌پذیری و ...) صورت می‌گرفت.

کد ۱۱: "فکر می‌کردم چه کنم که همسرم از من راضی باشد. بزرگ‌ترها می‌گفتن اگر همسرت راضی باشد خدا هم راضی است. به مردها هم می‌گفتن، اما به زن‌ها بیشتر."

کد ۱۳: "می‌گفتن وظیفه ماست زن را تربیت کنیم و باید مردسالاری باشد. هنوز که هنوزه بدون اجازه شوهرم آب نمی‌خورم."

**عامل مداخله‌گر: دیگر وضعیت اقتصادی بود.** موقعیت اقتصادی مرد آماده ازدواج محل بحث نبوده است. دلیل نخست آنکه استقلال مالی ضرورتی نداشت بلکه در طی مسیر زندگی ظهور می‌یافت. دلیل دوم اینکه استقلال اقتصادی در وهله نخست زوج جوان را از حیطة نظارت سنت دور می‌کرد. بنابراین وابستگی اقتصادی زوجین سبب حرف‌شنوی آن‌ها بوده است. دلیل سوم کم‌سالی و کم‌تجربگی است که والدین به جهت نگرانی یا به بهانه آن، زوج جوان را زیر چتر حمایت می‌گرفتند. ادامه جامعه‌پذیری و سنت‌آموزی در خانه شوهر نیز مسئله‌ای مهم بوده است؛ چراکه جامعه‌پذیری ناقص خطر مخدوش‌شدن تصویر روشن زندگی را در پی داشت. درنهایت آنکه، روال زندگی آن زمان درصد بالایی از همستگی میان تلاش معقول و آینده روشن اقتصادی را در پی داشت.

کد ۳: " آدم تنهاست کمتر تلاش می‌کند ولی ازدواج کردی مسئولیت بیشتری داری تا آینده بهتر و سرپناهی داشته‌باشی. اگر چند سال کار می‌کردی می‌توانستی چیزی بخری."  
کد ۱۰: " آن زمان‌ها در خانه مادر شوهر زندگی می‌کردم. حقوق شوهرم ۶۰۰ تومان بود. مادر شوهرم حقوق می‌گرفت ۵۰ تومان تا آخر ماه می‌ماند."

**حلقه خانواده‌ها** مؤلفه ساختاری دیگر در امر ازدواج نسل میانه است. زن و مرد جوان عناصر مبادله‌ای میان تشخص خانواده‌ها بودند. این مسئله مناسباتی دیگر چون هم‌شأنی، نزدیکی فرهنگی و انتخاب از جغرافیای محدود را رقم می‌زد. ازدواج در بستر سنت بر امر کلان بیش از فرد تاکید دارد و آنان را عواملان سنت در نظر دارد. "نقش‌های ثابت" در این راستا تعریف می‌شود. افراد خود تبدیل به خطر می‌شدند اگر تمایل پیدا می‌کردند در نقشی غیر از تصویر موجود فرو روند یا در آن تردیدکنند. در صورت بروز این انحراف، سنت با ابزارهای تنبیهی یا تشویقی آن را تصحیح یا مانع آن می‌شد.

کد ۱۶: " مادر عروسم پیشنهاد داد دختری دارم که از سن ازدواجش گذشته شما دختر من را بگیری و من دختر شما را. دامادم از دخترم چند سال کوچک‌تر است و پسر من هم از زنش چند سال کوچک‌تر، اما چون سن ازدواج دخترم گذشته بود راضی شدم و دخترم هم را مجبور کردم."

کد ۲۰: " زمان ما زن یا مردی که می‌خواست جدا شود همه شوکه بودن. خانواده‌ها تا حد کتک زدن زن یا طرد شوهر می‌رفتند... وقتی هم مردی زنش را طلاق می‌داد به سختی به او زن می‌دادن. می‌گفتن به زن مرده زن بده، اما به زن طلاق داده هیچی."

**استراتژی:** راهکارهای ازدواج و تشکیل خانواده به بستر سنتی این رویداد مربوط است. سنت تلاش می‌کند به جای ایجاد فرصت شناخت افراد از هم و از نهاد خانواده، ذهن افراد را برای تزریق آورده‌های خود خالی نگاه دارد. این مکانیسم با پرکردن ذهن فرصت ناچیزی برای اندیشه فراهم می‌کرد. به این ترتیب سنت، ناظر بر امور افراد است. راهکار واسط میان سنت و فرد **تقسیم وزنی بار نقشی** است. زندگی خانوادگی در زمان مشارکت‌کنندگان این پژوهش در ثبات نقشی و رسوب فرمان‌بری به تقسیمات مشخص جنسیتی انجامیده و از آن‌ها می‌خواهد به هدف بزرگ‌تر **حفظ وضع موجود و انتقال آن به نسل بعد** پایبند باشند. انعطاف و پذیرش رخدادهای زندگی در راستای این هدف معنا می‌یافت. افراد با



مشاهده زندگی دیگران می‌آموختند آماده رویارویی با هر اتفاقی باشند. بنابراین افراد ناملایمات زندگی را در معنای ترجیح خوبی بر خوشی زندگی تعبیر می‌کنند. نتیجه نهایی چنین راهکاری ادامه یافتن زندگی به بهای از دست رفتن خواست فرد بویژه در شرایط ناخوشایند است.

کد ۹: "گفتم شوهر تلخ و ترش داره، کم و زیاد داره، ناراحتی و دعوا داره، می‌تونی تحمل کنی؟ گفت شما ساختی منم می‌سازم".

کد ۱۷: "منم کتک می‌خوردم، مادرای ما هم کتک می‌خوردن. ولی به ما بر نمی‌خورد چون اون زمان چشم ما به یک مرد باز می‌شد".

پیامد: مجموع عوامل پیش‌گفته سبب می‌شود که زندگی‌های پایداری در میان نسل میانه و والدین آن‌ها شکل گیرد. زندگی از نظر آن‌ها خام ساختنی است که باید در قالب آموزه‌های پیش‌گفته شکل داده‌شود. این خامی نه از باب عدم وجود دستورالعمل بلکه از باب تجربه‌مند شدن افراد در مسیر است. زندگی ساخته می‌شد و افراد نیز به حافظان سنت به عنوان بهترین و تنها صورت زندگی تبدیل می‌شدند. مسیر این ساخته شدن ورود آسان، کم معیار و پر مصداق به زندگی را می‌طلبد. در گستره ساختن زندگی آنچه بیشتر بود زندگی و آنچه کمتر بود تمایل به نمایش‌های شخصی بود. تعهد افراد به نسل آینده و آموزه ذهنی الگو بودن برای فرزندان، آنان را بیشتر به رد صحیح امانت‌ف ترغیب می‌کرد.

کد ۲: "چرا در این سن نباید از هم جدا شید؟ حس می‌کنم بیشتر راه رفتیم. اگر امروز این کار را انجام بدیم و بچه‌های ما وساطت کنن مورد شماتت قرار می‌گیریم و اونا از ما بدتر می‌شن. ما ناچاریم بسوزیم و بسازیم تا حریم‌ها را نگاه داریم".

کد ۳: "منظور شما اینه زن و شوهر در کنار هم باید بزرگ بشن؟ بله. چون زندگی یک چیز خام است باید دو نفره درست بشه".

کد ۱۷: "یک نفر فدای سه نفر شود بهتره تا سه نفر فدای یک نفر. یک طلاق، ده نسل بعد خراب می‌کنه".

## بحث و نتیجه‌گیری

تحولات چند دهه اخیر در زندگی اجتماعی سبب تغییراتی در سطوح مختلف خرد، میانه و کلان شده است. صادقی‌فسایی و عرفان‌منش (۱۳۹۲) در بررسی تأثیر مدرنیته بر زندگی خانوادگی معتقدند تغییرات در این سه سطح به تناسب یکدیگر رخ نداده و سبب ایجاد عدم توازن در رخدادهای وابسته به آن شده‌است. تغییرات در عرصه فردی و میانه سریع‌تر رخ می‌دهند در حالی که ساختارهای کلان به‌سختی و آهستگی می‌توانند با این سرعت تغییرات هماهنگ شوند.

بروز این تغییرات و تأثیر آن بر زندگی افراد سبب می‌شود نسبت به ابژه‌های عینی موضع‌گیری ذهنی خود را تغییر دهند (عرب‌خراسانی، قاسمی و ربانی، ۱۳۹۹). مسائلی که امروزه افراد در ازدواج با آن مواجه هستند اگرچه همان مسائل قبلی است اما معانی متفاوتی به آن‌ها تعلق گرفته است

(رزنفیلد<sup>۱</sup>، ۲۰۱۷). افراد همچنان ازدواج می‌کنند، می‌شوند، اما نه بامعنایی شبیه آنچه نسل پیش از آن‌ها این کار را انجام می‌دادند. به نظر می‌آید آنچه حدفواصل میان این تغییرات معنایی باشد حوادث مدرنیته و از دست رفتن عرصه بی‌رقیب سنت و اشتراک آن با دیگر صورت‌های زندگی است. این اشتراک معنای یکدست از ازدواج و خانواده را از میان برده و آن را به تعداد افرادی که داوطلب متنوع، متکثر و مختلف کرده است (فاتحی و اخلاصی، ۱۳۹۱).

یافته‌های پژوهش حاضر بیانگر آن است که زندگی در عصری که نسل میانه در آن زیست می‌کرد، در امن سنت اتفاق می‌افتاد: در امنیت امری مقدس و رویه‌ای روشن. در این شیوه زیست ازدواج امری طبیعی و شدنی است (اعزازی، ۱۳۸۰: ۱۴۵) و نیازی به تصمیم‌گیری ندارد. فرد به جهت نمایش بزرگ‌سالی لازم است وارد خانواده شود و با پرداخت سهم خود در برابر نهاد دین و جامعه در جرگه افراد بالغ درآید.

لذت‌های زندگی در زمان گذشته محدود و اوقات فراغت نیز به معنای امروز وجود نداشت. فرد در مسیر زندگی ازدواج را یکی از لذت‌های زندگی و والدین نیز یکی از لذت‌های خود را ازدواج فرزندان خود می‌یافتند. فرزندان ادامه‌دهنده مسیر زندگی پیشین بودند و جامعه‌پذیر کردن آن‌ها مسئولیت والدین محسوب می‌شد. به نظر می‌آید آنچه حفاظت از تصویر روشن زندگی سنتی را فراهم می‌آورد فرزندآوری است؛ به نحوی که زن و مرد واسطه‌ای برای به وجود آوردن فرزندان جهت انتقال آموزه‌های سنت در نظر گرفته می‌شدند.

تصویر کلی سنت به‌عنوان آورده نسل‌های گذشته، نقشه راهی است که دوره آزمون و خطا را طی کرده و بدرستی قادر به تامین اهداف و نیازهای جامعه است. این نقشه راهبر که پرسشی را بی‌پاسخ نگذاشته و فضای ذهنی افراد را تا حد ممکن اشغال کرده است (گیدنز و پیرسون، ۱۹۹۸)، به آن اندازه مهم است که هرگونه تخطی یا ایجاد خطر برای مخدوش کردن آن با عکس‌العمل وجدان جمعی مواجه می‌شد. زیستن در فضای سنت هر آنچه را خواهان برهم زدن تعادل بود محکوم و آن را با بی‌اعتنایی یا مجازات از میان می‌برد. فردی که تن به ازدواج ندهد یا نتواند از عهده تکالیف خانوادگی برآید (مسائل زناشویی یا فرزندآوری) از این نهاد بیرون رانده شده و شخص دیگری جایگزین آن‌ها خواهد شد (سگالن، ۱۳۸۰: ۲۳۵).. به این ترتیب، فضای زیست و تنفس ذهنی انسان‌ها کم‌تغییر باقی مانده و افراد در تاریخچه‌ای از پیش موجود زندگی را ادامه و تا حد امکان بی‌تغییر به نسل بعد منتقل می‌کردند.

تصویر مذکور از زندگی در سنت، از بااهمیت بودن ساختار و امر کلی در برابر کنشگر ناشی می‌شود (فاتحی و اخلاصی، ۱۳۹۱: ۱۱۸؛ عبدی، ۱۳۹۳: ۳۳). افراد در متن سنت خود را تنها کارگزار این وضعیت می‌دانستند. در این وضعیت کم‌پرسش، افراد بیش از آن‌که فکر کنند، دراندیشه انجام صحیح وظایف بودند. آنان همچنین در دایره وابستگی خانوادگی "خود" را به نفع حفظ تشخص خانواده حذف

<sup>۱</sup> . Rosenfeld





می‌کردند (عبدی، ۱۳۹۳: ۱۲۴). از آن جمله، می‌توان به حذف خواست‌ها و تمنیات درونی، باقی ماندن در شرایط ناخوشایند و صرف‌نظر کردن از جدایی اشاره داشت. تکرار آنچه پیش از فرد تکرار شده سبب می‌شود افراد در مقابل حوادث زندگی کمتر غافلگیر شده (همان: ۱۲۳) و آن را بخشی از سرنوشت و خود را متعلق به کلان یا گروه بزرگتر بدانند (همان: ۳۴). از آنجاکه سنت برای هر بخش و گروه برنامه خاص خود را ارائه کرده است آنچه فرد انجام می‌دهد تنها عمل به هنجارهای راهبر است نه تلاش برای تعبیر معنایی جدید و استراتژی مناسب. در این روشنی است که نسل میانه به عنوان آخرین نسلی که تحت حاکمیت سنت زیست کرده‌اند، روش روشنی از زندگی را تجربه کرده‌اند. زندگی که اگرچه سخت به نظر می‌رسد اما با شبکه معنایی و ذهنی فرد از زیستن تناسب دارد و آن را تنها شیوه زیست ممکن می‌شمارد. درغیاب شیوه رقیب، آورده‌های مثبت و عمیق سنت که ارتباط نزدیک با طبیعت و در نتیجه ذات فرد دارد، آنان به انتخاب محدود خود و دیگران مهم اعتماد کرده و زندگی را در ترجیح خوبی به خوشی سپری می‌کند.

### ملاحظات اخلاقی

**رعایت اخلاق پژوهش:** در این مطالعه رعایت محرمانگی اطلاعات مشارکت‌کنندگان تضمین و نقل قول آنها با استفاده از اسم مستعار و کد ارائه شد.

**حمایت مالی:** مطالعه حاضر تحت حمایت مالی پژوهشکده زن و خانواده انجام شده است.

**سهام نویسندگان:** نویسنده مسئول سمیه عرب خراسانی سهم کامل را بر عهده دارد.

**تضاد منافع:** این پژوهش به‌طور مستقیم یا غیرمستقیم با هیچ پژوهشی تعارض ندارد.

**تشکر و وقدردانی:** از پژوهشکده زن و خانواده قدردانی می‌شود.

### منابع

- آزاد ارملی، تقی. (۱۳۹۵). تغییرات، چالش‌ها و آینده خانواده ایرانی، تهران: نشر تیسرا، چاپ اول.
- بک، اولریش. (۱۳۸۸). جامعه در مخاطره جهانی، ترجمه: محمدرضا مهدی‌زاده، تهران: کویر، چاپ اول.
- بهنام، جمشید. (۱۳۸۳). تحولات خانواده؛ پویایی خانواده در حوزه‌های فرهنگی گوناگون، ترجمه: محمدجعفر پوینده، تهران: نشر ماهی.
- تورن، آلن. (۱۳۸۰). نقد مدرنیته، ترجمه: مرتضی مردیها، تهران: نشر گام‌نو.
- چابکی، ام البنین. (۱۳۹۲). مطالعه بین‌نسلی رابطه نگرش به طلاق و کارکردهای خانواده در زنان شهر تهران، مطالعات زن و خانواده، ۱، ۱۵۸-۱۸۵ [link].
- داریاپور، زهرا. (۱۳۸۲). ساختار ارزشی و مناسبات نسلی، رساله دکتری، دانشگاه الزهرا.
- روشه، گی. (۱۳۸۶). تغییرات اجتماعی، ترجمه: منصور وثوقی، تهران: نشر نی.
- روشنفکر، پیام، فلاحی‌گیلان، روح‌اله، پورکسمایی، مریم. (۱۳۹۱). بررسی بین‌نسلی نگرش به طلاق: مطالعه‌ای در استان زنجان، فصلنامه راهبرد اجتماعی و فرهنگی، ۱(۱)، ۱۳۹-۱۵۶ [link].
- سگالن، مارتین. (۱۳۸۸). جامعه‌شناسی تاریخی خانواده، ترجمه: حمید الیاسی، تهران: نشر مرکز، چاپ پنجم.
- شرابی، هشام. (۱۳۸۵). پدرسالاری جدید، ترجمه: احمد موثقی، تهران: انتشارات کویر.

- صادقی، سهیلا و عرفان منش، ایمان. (۱۳۹۵). گفتمان‌ها و خانواده ایرانی: جامعه‌شناسی الگوهای خانواده، پس از مناقشه‌های مدرنیته در ایران، تهران: مؤسسه چاپ و انتشارات دانشگاه تهران.
- صادقی، سهیلا و عرفان منش، ایمان. (۱۳۹۲). تحلیل جامعه‌شناختی تأثیرات مدرن شدن بر خانواده ایرانی و ضرورت تدوین الگوی ایرانی اسلامی، زن در فرهنگ و هنر، ۵ (۱)، ۶۳-۸۴ [link]
- <https://doi.org/10.22059/jwica.2013.30353>
- عرب خراسانی، سمیه. (۱۳۹۸). جنسیت و جدایی: روایت زنانه، فصلنامه مطالعات اجتماعی روان‌شناختی، ۱۷ (۱)، ۳۵-۶۲ [link]. <https://doi.org/10.22059/jsr.2019.74513>
- عرب خراسانی، سمیه. (۱۳۹۸). جنسیت و جدایی: روایت مردانه، فصلنامه مطالعات جامعه‌شناختی، ۲۶ (۱)، ۴۲۵-۴۵۴ [link]. <https://doi.org/10.22059/jsr.2019.74513>
- عرب خراسانی، سمیه، قاسمی، وحید، ربانی خوراسگانی، علی. (۱۳۹۸). تقاطع جنسیت و خانواده: فهم مردانه ازدواج و جدایی، مطالعات زن و خانواده، ۸ (۱)، ۱۱۳-۱۵۶ [link]
- <https://doi.org/10.22051/JWFS.2020.23930.1975>
- علی احمدی، امید و پوررضا کریم سرا، ناصر. (۱۳۹۲). تهدیدهای خانواده و تقابل سنت و مدرنیسم، کتاب ماه علوم اجتماعی، ۶۴، ۲۱-۱۲ [link].
- فاتحی، ابوالقاسم و اخلاصی، ابراهیم. (۱۳۹۱). گفتمان‌های اجتماعی زنان در پارادایم سنت و نوگرایی؛ مطالعه زنان هجده تا چهل سال شهر شیراز، مجله معرفت فرهنگی، ۳، ۱۲۲-۱۰۱ [link].
- قانع‌راد، محمدمین. (۱۳۹۶). زوال پدرسالاری؛ فروپاشی خانواده یا ظهور خانواده مدنی، تهران: نقد فرهنگ، چاپ اول.
- قنادان، منصور. (۱۳۷۹). جامعه‌شناسی (مفاهیم کلیدی)، تهران: آوای نور.
- کسلر، دیرک. (۱۳۹۴). نظریه‌های جامعه‌شناسی (از تالکوت پارسونز تا پیر بوردیو). ترجمه: کرامت‌اله راسخ، تهران: جامعه‌شناسان.
- گیدنز، آنتونی. (۱۳۷۸). تجدد و تشخیص؛ جامعه و هویت شخصی در عصر جدید. ترجمه: ناصر موفقیان، تهران: نشر نی.
- گیدنز، آنتونی. (۱۳۸۷). گفتارهایی در مورد جهان رها شده، ترجمه: یوسف حاجی عبدالوهاب و علی اصغر سعیدی، تهران: نشر علم و ادب.
- لیبی، محمدمهدی. (۱۳۹۳). خانواده در قرن بیست و یکم، تهران: انتشارات علم.
- لوید، ژنویو. (۱۳۸۷). عقل مذکر: زنانگی و مردانگی در فلسفه غرب، ترجمه: محبوبه مهاجر، تهران: نشر نی.
- ملکی، امیر، ربیعی، علی، شکر بیگی، عالیه و بالاخانی، قادر. (۱۳۹۴). بررسی فردی شدن خانواده در ایران با تأکید بر روند تغییرات ساختاری و کارکردی خانواده ایرانی از سال ۱۳۳۵ تا سال ۱۳۹۳، فصلنامه شورای فرهنگی اجتماعی زنان و خانواده، ۶۹، ۹۶-۴۱ [link]

## References

- Ali Ahmadi, A & Poor reza K. , Sara, N. (2013). Threats to the family and the confrontation between tradition and modernism, *Ketabmah Olom-e- ejtemaei*,. 64, 12-22 [link] (text in Persian).
- Amato, P. & Deboer, D. (2001) The Transmission of Marital Instability across Generations: Relationship Skills or Commitment to Marriage?. *Journal of Marriage and Family*, 63, 1038-1051.
- Arab Khorasani, S. (2019). Gender and Separation: A female Narrative, *Women's studies sociological and Psychological*, 17 (1), 35-62 (text in Persian) <https://doi.org/10.22059/jsr.2019.74513>.



- Arab Khorasani, S. (2019). Gender and Separation: A male Narrative, *Sociological Review*, 26 (1), 425-454, [link] (text in Persian).  
<https://doi.org/10.22059/jsr.2019.74513>
- Arab Khorasani, S., Ghasemi, V., Rabbani Khorasgani, A. (2020). The crossroad of gender and family: men's understanding of marriage and divorce, *Woman and family studies*, 8 (1), 113-156 [link] (text in Persian).  
<https://doi.org/10.22051/JWFS.2020.23930.1975>
- Azad Armaki, T. (2016). *Changes, challenges and future of the Iranian family*, Tehran: Tetisa (text in Persian).
- Beck, U. (2009). World risk society, Translated: Mohammadreza Mahdizadeh, Tehran: Kavir Publication. (text in Persian).
- Behnam, J. (2004). *Le devenir de la famille: Dynamique familiale*, Translated: Mohamad Jafar Poyandeh, Tehran: Mahi Publication (text in Persian).
- Booth, A. & John, E. (2008). Transmission of Marital and Family Quality over the Generations. *Journal of Divorce*, 13 (2), 41-58
- Chaboki, O. (2013). An intergenerational study of the relationship between attitudes toward divorce and family functions in women in Tehran, *Woman and family studies*, 1, 158-185 (text in Persian).
- Chaboki, O. (2016). Ethics - oriented Approach to Marital Interactions; Generational Differences among Married Women, *Rebelatorg Ethics*, 10, 75-100 (text in Persian).
- Dariapoor, Z. (2003). Value structure and generational relations. Ph.D. Thesis, AL-zahra Univercity (text in Persian).
- Fatehi, A. & Ekhlasi, A. (2012). Women's social discourses in the paradigm of tradition and modernity; Study of eighteen to forty-years-old women in Shiraz, *Cultural knowledge Magazine*, 2, 101-122. [link] (text in Persian).
- Giddens, A. & Pierson, C. (1998) *Conversations with Anthony Giddens Making sense of modernity*. Polity Press in associated with Blackwell publisher.
- Giddens, A. (1992) *the Transformation of Intimacy: Sexuality, Love and Eroticism in Modern Societies*. Wiley. Chapter 3: Romantic love and other attachments.
- Giddens, A. (1999). *Modernity and self - identity: self and society in the late modern age*, Tehran: Ney Publication (text in Persian).
- Giddens, A. (2008). *Runaway world: how globalization is reshaping our lives*, Translated by: Ali asghar Saeidei & Yousef Haji Abdolvahab, Tehran: Elm & Adab (text in Persian).
- Klassiker, D. (2015). *Der Soziologie*, Translated: keramat Allah Rasekh, Jahrom: Azad Univercity (text in Persian).
- Labibi, M. (2014). *Family in 21th century*, Tehran: Elm Publication (text in Persian).
- Lloyd, G. (2001). *The man of reason: male and female in Western philosophy*, Tehran: Nashr-e-Ney (text in persian).
- Maleki, A.; Rabiei, A.; Shekarbeygi, A. & Balakhani, Q. (2015). The study of family individualization in Iran with emphasis on the structural and functional changes trend of families (from 1957 to 2014), *Women's strategies studies*, 69, 41-96 [link] <https://doi.org/20.1001.1.20082827.1394.18.0.11.9> (text in Persian)
- Monadi, M. (2105). *Lethnographie de la famille*, Tehran: Avay-e-Noor, first edition (text in persian)

- Qanadan, M. (2000). *Sociology (Key concepts)*, Tehran: Avay-e-nNoor (text in Persian).
- Qanei Rad, M. (2017). *The decline of patriarchy; The collapse of the family or the rise of the civil family?*, Tehran: Naqhad-e-Farhang (text in Persian).
- Rocher, G. (2009). *le changement social*, Translated: Manssor Vosoghi, Tehran: Ney Publication, (text in Persian).
- Roshanfekar, P. & FalahiGilan, R. & Poorkasmaei, M. (2012). Intergenerational Attitudes Toward Divorce: A Study in Zanzan Province, *Cultural & Social Strategy*, 1 (2), 139-156 [link]. (text in Persian).
- Sadeghi Fasaai, S. & Erfanmanesh, I. (2013). Social Analysis of Modernization Impacts on Iranian Families and the Necessity of Planning an Iranian-Islamic Example, *Journal of women in culture and arts*, 5 (1), 63-84 [link] (text in Persian).
- Sadeghi Fasaai, S. & Erfanmanesh, I. (2016). *Iranian Discourses and the Family: The Sociology of Family Patterns, After the Controversies of Modernity in Iran*, Tehran: Tehran University Publication (text in Persian) <https://doi.org/10.22059/jwica.2013.30353>.
- Segalen, M. (2009). *Sociologie de la famille = Historical anthropology of the family*, Translated: Hamis Elyasi, Tehran: Markaz Publication (text in Persian).
- Sharabi, H. (2006). *New patriarchy*, Translated: Ahmad Movasaghi, Tehran: Ney Publication (text in Persian)
- Touraine, A. (2001). *Critique de la modernite*, Translated: Morteza Mardiha, Tehran: Kavir Publication (text in Persian).

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی  
پرتال جامع علوم انسانی

